

Prezident Slovenskej republiky

Číslo: 4830-2014-BA

ROZHODNUTIE
prezidenta Slovenskej republiky

*o vrátení zákona z 21. októbra 2014, ktorým sa mení a dopĺňa zákon
č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa
menia a dopĺňajú niektoré zákony*

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'A' followed by 'Kiska'.

Predkladá:
Andrej Kiska
prezident Slovenskej republiky

Bratislava 18. novembra 2014

I

Podľa čl. 102 ods. 1 písm. o) Ústavy Slovenskej republiky vraciam Národnej rade Slovenskej republiky zákon z 21. októbra 2014, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „schválený zákon“).

Navrhujem, aby Národná rada Slovenskej republiky pri opätovnom prerokovaní zákon neprijala ako celok.

II

1. V schválenom zákone sa v čl. I novelizuje zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“).

Jedným zo základných cieľov novelizácie Obchodného zákonníka je popri zakladaní spoločností so základným imaním 1 euro (spolu so sprísnenými podmienkami pre tvorbu a udržanie základného imania) aj prepracovanie tzv. fiduciárnych povinností členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností.

Práve otázka nedostatočnej úpravy a najmä vymáhania fiduciárnych povinností členov štatutárnych orgánov obchodných spoločností je akútnym problémom slovenského právneho prostredia, ktorý znižuje právnu istotu a zvyšuje transakčné náklady v obchodných vzťahoch a výrazne nastrbuje dôveru v schopnosť verejnej moci efektívne zakročiť proti zneužívajúcim konaniam.

Všetky právne poriadky vyspelých štátov sa v nadväznosti na zavedenie tzv. kapitálových spoločností (najmä akciové spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným) museli vysporiadať so zásadným problémom, ktorý vyplýva z toho, že spoločníci kapitálových spoločností profitujú z obmedzeného ručenia, to znamená, že kapitálové spoločnosti ručia za svoje záväzky výlučne svojím majetkom a spoločníci tak v prípade podnikateľského neúspechu stratia iba svoje vklady, ale za záväzky spoločnosti neručia. Je preto nevyhnutné účinne chrániť veriteľov pred tým, že spoločníci sa prirodzene snažia minimalizovať aj toto, už obmedzené riziko straty konaniami, ktorým sa rozličným spôsobom obohacujú z majetku spoločnosti na úkor jej veriteľov. Uspokojivé riešenie tohto problému je zásadnou otázkou spoločenského a sociálneho zmieru a distributívnej spravodlivosti – v prípade, ak nie je riešený, sú spoločníci kapitálových spoločností v praxi až tak výrazne a neodôvodnene zvýhodnení pred veriteľmi týchto spoločností, že to môže viesť k vážnemu podkopaniu dôvery v systém trhovej ekonomiky a podnikania prostredníctvom kapitálových

spoločností, ktoré je jej základným elementom. Právne poriadky riešia tento problém rozličnými prostriedkami (napríklad tzv. „wrongful trading“ v anglosaských jurisdikciách), ale spoločným menovateľom je orientácia na zvýšenie zodpovednosti štatutárneho orgánu za obchody, ktoré sú pre spoločnosť nevýhodné a komplexnosť riešenia vo vzťahu ku všetkým kapitálovým spoločnostiam.

Všeobecná časť dôvodovej správy (tlač 1125) správne pomenúva a analyzuje, že v Slovenskej republike nie je doposiaľ táto problematika uspokojivo vyriešená, napriek existujúcej zákonnej úprave inšpirovanej nemeckým a rakúskym právnym poriadkom. Následkom je masívne porušovanie právnej istoty veriteľov a situácie, kedy spoločnosti vchádzajú do konkurzných konaní neskoro a v prevažnej miere bez akéhokoľvek majetku. Súčasne je potrebné vziať do úvahy, že inštitút základného imania, o ktorý sa schválený zákon opakovane opiera, je už všeobecne považovaný primárne za nástroj, ktorým zákonodarca iba určuje určitú minimálnu požadovanú výšku počiatočného vlastného kapitálu pri začatí podnikania, ale samo osebe neplní výraznú ochrannú funkciu.

Ustanovenia čl. I šiestnásteho bodu § 123a a § 123b majú za cieľ práve zabrániť konaniam, ktorými počas trvania spoločnosti zneužívajúcim spôsobom na úkor veriteľov a v prospech spoločníkov dochádza k zmenšovaniu majetku obchodných spoločností a tým aj k zneužitiu inštitútu obmedzeného ručenia (skryté vrátenie vkladov). Zákaz vrátenia vkladov spoločníkom pritom už dnes vyplýva z niektorých ustanovení Obchodného zákonníka upravujúcich napríklad spoločnosť s ručením obmedzeným a akciovú spoločnosť, žiaľ doposiaľ nebol v aplikačnej praxi žiadnym relevantným spôsobom rozvinutý.

Podrobnejšia úprava „zákazu vrátenia vkladov“ zahŕňajúca aj skryté vrátenie vkladov je teda prirodzeným pokračovaním zakotvenia nemeckého a rakúskeho systému regulácie obchodných spoločností do slovenského práva obchodných spoločností. Tieto právne poriadky riešia „napätie“ medzi záujmami spoločníkov a veriteľov práve inštitútom zákazu vrátenia vkladov, ktorý prostredníctvom tzv. konceptu „viazania majetku“ („Vermögensbindung“) bráni tomu, aby kapitálové spoločnosti distribuovali svoj majetok (ktorým ručia veriteľom) na spoločníkov inak, ako prostredníctvom vyplácania zisku. Pôvodne a v najstriktnejšej podobe bol tento koncept rozvinutý vo vzťahu k akciovým spoločnostiam ako základnému typu kapitálových spoločností a až následne vo vzťahu k ďalším právnym formám, a to v modifikovanej podobe.

Napriek tomu, že zákonné rozvinutie úpravy „zákazu vrátenia vkladov“ v schválenom zákone je z koncepčného hľadiska krokom správnym smerom, „zákaz vrátenia vkladov“ v podobe, v akej je upravený v schválenom zákone je čiastkový, nekomplexný a zásadne nedostatočný; nemá potenciál naplniť uvedený cieľ zabránenia „vyprázdňovania“ spoločností na úkor veriteľov ani ciele vytýčené v rámci akčného plánu boja proti daňovým podvodom.

Ak bude „zákaz vrátenia vkladov“ uvedený do praxe v schválenej čiastkovej, nekomplexnej a úzko formulovanej podobe vzťahujúcej sa výlučne na spoločnosti s ručením obmedzeným, ale nie na ostatné typy spoločností, ktoré benefitujú z obmedzeného ručenia spoločníkov, pôjde o významný negatívny zásah do rovnováhy práva obchodných spoločností s výrazne deformujúcim účinkom na prostredie. Konania, ktorými dochádza k „vyprázdňovaniu“ spoločností na úkor veriteľov sa budú môcť ďalej bez sankcií uskutočňovať v iných typoch kapitálových spoločností a družstvách. Cieľ nebude dosiahnutý a výsledkom bude neodôvodnené znevýhodnenie spoločností s ručením obmedzeným.

Na základe uvedeného možno základné výhrady k úprave podľa čl. I šiestnásteho bodu § 123a a 123b zhrnúť takto:

- absencia komplexnosti: pôsobnosť schválenej úpravy zákazu vrátenia vkladov výlučne na spoločnosti s ručením obmedzeným je neprimerane a neodôvodnene úzka a v rozpore s jej účelom. Neexistuje žiadny vecný dôvod, aby sa podrobná úprava zákazu vrátenia vkladov spolu s nadväzujúcimi zodpovednostnými vzťahmi nevzťahovala na všetky typy spoločností, v ktorých spoločníci poskytujú vklady a benefitujú z obmedzeného ručenia, teda na akciové spoločnosti, komanditné spoločnosti (za podmienky, že komplementárom nie je fyzická osoba) a družstvá. Existencia podrobnejšej úpravy vo vzťahu k spoločnosti s ručením obmedzeným bude a contrario znamenať, že pri iných typoch spoločností zákonodarca skryté vrátenie vkladov pripúšťa. Úprava bude „diskriminovať“ spoločnosti s ručením obmedzeným a poskytovať mimoriadne jednoduché možnosti na jej obchádzanie – v tomto zmysle bude v rozpore s jej cieľmi a bude sa zásadným spôsobom a bezdôvodne odlišovať od právnych úprav, ktorými je inšpirovaná;
- samotná úprava „zákazu vrátenia vkladov“ vo vzťahu k spoločnosti s ručením obmedzeným nie je dostatočná a poskytuje široký priestor na jej obchádzanie, keďže nepostihuje široký okruh konaní, s ktorými sa napríklad nemecká a rakúska prax po zavedení tohto inštitútu úspešne vysporiadali v prospech veriteľov:
 - z povahy veci vyplýva, že zákaz vrátenia vkladov sa má vzťahovať na každého spoločníka spoločnosti bez ohľadu na výšku jeho podielu na spoločnosti; schválený zákon neodôvodnene obmedzuje zákaz iba na spoločníkov s určitým minimálnym podielom na spoločnosti;
 - schválená úprava nedostatočne zohľadňuje typológiu úkonov, ktoré vedú k skrytému vráteniu vkladov (napríklad úkony, ktoré sú síce formálne dohodnuté za primeraných podmienok, ale je zrejmé, že spoločnosti plnenie nebude v skutočnosti poskytnuté), okruh subjektov prostredníctvom ktorých k zakázanému skrytému vráteniu vkladov dochádza (napríklad prostredníctvom osoby, ktorá koná na účet spoločnosti, osoby konajúcej na účet spoločníka alebo osoby spriaznenej

so spoločníkom), ako ani situácie, kedy k skrytému vráteniu vkladu dochádza v súvislosti so vstupom nového spoločníka alebo vystúpením existujúceho spoločníka zo spoločnosti;

- nedostatočné vymedzenie „nevýhodnosti“ úkonov, ktorými k skrytému vráteniu vkladov dochádza – orientácia výlučne na úkony „obvyklé v bežnom obchodnom styku“ nedáva priamu možnosť postihnúť úkony, ktoré nie je možné do tejto kategórie zaradiť;
- nedostatočné vymedzenie osôb, ktorým vznikne povinnosť vrátiť spoločnosti plnenie, ktoré im bolo poskytnuté v rozpore so zákazom vrátenia vkladov.

Vzhľadom na kritickú situáciu v oblasti rozličných foriem machinácií s majetkom spoločností na úkor veriteľov, ktorá závažne ohrozuje sociálny zmier (medzi veriteľov je potrebné zaradiť nielen obchodných partnerov, ale aj zamestnancov), je novelizácia Obchodného zákonníka vhodnou príležitosťou na prijatie komplexnej úpravy, ktorá bude klásť zvýšené nároky na zodpovedné a odborné vedenie spoločností štatutárnymi orgánmi.

2. Vo veci úpravy nahrádzania vlastných zdrojov cudzími zdrojmi v kapitálových obchodných spoločnostiach podľa čl. I šiesteho bodu schváleného zákona, podľa môjho názoru, ide o úpravu, ktorá je z funkčného hľadiska duplicitná vo vzťahu k úprave všeobecnej podriadenosti pohľadávok spoločníkov v konkurze. Úprava obdobná tej, ktorá je predmetom šiesteho bodu čl. I schváleného zákona, bola v nemeckej úprave odstránená práve pri zavedení podriadenosti pohľadávok spoločníkov v konkurze.

Rakúska úprava (tzv. Eigenkapitalersatzgesetz), na rozdiel od schváleného zákona, neobsahuje žiadne ustanovenia, ktoré by zakladali záväzok štatutárnych orgánov zvolávať v prípade krízy najvyšší orgán spoločnosti, keďže sa zaoberá výlučne založením a podmienkami právnej fikcie „kedy niektoré cudzie zdroje krytia majetku spoločnosti sa považujú za vlastné zdroje, pre ktoré platí zákaz ich vrátenia“ (Všeobecná časť dôvodovej správy - tlač 1125). Povinnosť uložená štatutárnym orgánom zvolať najvyšší orgán spoločnosti sa javí ako funkčne duplicitná k rovnakej povinnosti, ktorú obsahuje napríklad § 128 ods. 2 (v schválenom zákone devätnásty bod v čl. I) alebo § 193 ods. 2 Obchodného zákonníka. V prípade akciovej spoločnosti, v ktorej má valné zhromaždenie striktné vymedzenú pôsobnosť, dokonca rozhodovanie o návrhoch predložených štatutárnym orgánom nemusí patriť do pôsobnosti valného zhromaždenia. Vo vzťahu k spoločnostiam s ručením obmedzeným, ktoré budú mať veľmi nízke základné imanie bude toto ustanovenie nevyhnutne viesť k vzniku povinnosti zvolať valné zhromaždenie bezprostredne po vzniku spoločnosti. Taká úprava bude viesť k bezdôvodnému porušovaniu zákonných povinností. Keďže porušenie povinnosti nie je sankcionované, účinkom úpravy schváleného zákona bude, že u začínajúcich podnikateľov bude vyvolávať nesprávny dojem „beztriestnosti“ porušovania zákona. Podľa môjho názoru nie

je správne zaviesť do zákona povinnosť, o ktorej je zrejmé, že nebude riadne dodržiavaná, a to ani za situácie, ak porušenie tejto povinnosti nie je sankcionované.

V nadväznosti na uvedené je potrebné v čl. I šiestom bode v § 67f ods. 1 schváleného zákona výslovne ustanoviť, že nárok na vrátenie plnenia nahrádzajúceho vlastné zdroje nie je prípustné započítať voči pohľadávkam spoločnosti.

V čl. I šiestom bode v § 67f ods. 4 schváleného zákona je zrejma nesprávnosť; podľa znenia tohto ustanovenia schváleného zákona má uplatňovať spoločnosť nárok na vrátenie plnenia nahrádzajúceho vlastné zdroje. Je zrejmé, že ide o chybu, keďže pojem „plnenie nahrádzajúce vlastné zdroje“ je plnenie, ktoré poskytol spoločnosti spoločník a ktoré spoločnosť počas krízy nemôže spoločníkovi vrátiť. Toto plnenie si spoločnosť ako nárok neuplatňuje, uplatňuje si nároky, ak došlo k neoprávnenému vráteniu „plnenia nahrádzajúceho vlastné zdroje“.

3. Ďalším problémom novelizácie Obchodného zákonníka je siedmy bod v čl. I schváleného zákona, ktorým sa obmedzuje na päť osôb najvyšší možný počet spoločníkov v spoločnosti s ručením obmedzeným, ktorá má nižšie základné imanie ako 25 000 eur. V osobitnej časti dôvodovej správy k čl. I siedmemu bodu (tlač 1125) sa uvádza, že uvedené obmedzenie „má reflektovať ... charakter začínajúcich spoločností. Zároveň je cieľom navrhovateľa, aby bola dodržaná majetková účasť spoločníkov na spoločnosti, nakoľko vyšší počet spoločníkov zaručuje, že spoločnosť môže mať aj vyššie základné imanie“. Uvedené obmedzenie je arbitrárne a bezdôvodne sťažuje uplatnenie nielen začínajúcich spoločností.

Začínajúce spoločnosti (vrátane tzv. start-upov) potrebujú na to, aby sa v konkurenčnom prostredí presadili dostatočnú mieru voľnosti, aby mohli byť atraktívne a napríklad svojim zamestnancom poskytnúť aj účasť na spoločnosti vo forme podielu. Obmedzenie, ktoré obsahuje čl. I siedmy bod schváleného zákona v skutočnosti výrazne obmedzí flexibilitu (inak s možnými pozitívnymi dopadmi aj na trh práce), bez toho, aby bolo vyvážené akýmkoľvek pozitívnym efektom. Nie je zrejmé, aký je dôvod pre to, aby pristúpením šiesteho spoločníka bolo vyžadované základné imanie na úrovni 25 000 eur, ktoré zodpovedá základnému imaniu akciovej spoločnosti. Pre mnohé start-upy to bude v konečnom dôsledku znamenať, že právna forma spoločnosti s ručením obmedzeným nebude schodnou alternatívou pre začatie podnikania.

III

V tomto rozhodnutí uvádzam len najzásadnejšie pripomienky k schválenému zákonu, pričom k rozhodnutiu o vrátení schváleného zákona ma viedla najmä nekomplexná, čiastková, neodôvodnene zúžená úprava, ku ktorej

pripomienky uvádzam v časti II prvom bode. Premietnutie väčšiny konkrétnych nevyhnutných zmien zodpovedajúcich pripomienkam uvedeným k čl. I schváleného zákona, by však nezodpovedalo právu veta prezidenta Slovenskej republiky, išli by nad jeho rámec a mohli by byť hodnotené ako zákonodarná iniciatíva, ktorú nemám.

Preto v nadväznosti na pripomienky uvedené v časti II navrhujem, aby Národná rada Slovenskej republiky pri opätovnom prerokovaní zákon neprijala ako celok.

Bratislava 18. novembra 2014